

УДК 342.9

Д. В. Крилов

доктор економічних наук,

докторант Науково-дослідного інституту публічного права

**РЕЄСТРАЦІЙНІ ПРОЦЕДУРИ У ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВНОЇ
ПОДАТКОВОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ**

Актуальність. Виходячи з наведених завдань Державна податкова служба України у своїй роботі виконує контрольно-наглядові повноваження, здійснює інформаційну діяльність та взаємодію, провадить дозвільні та реєстраційні заходи. Вказаний владний інструментарій ДПС, на наш погляд, виражається у наборі адміністративних процедур ціллю яких є виконання мети існування податкових органів держави та належної роботи податкового сектору в цілому. Варто відмітити, що одним із важливих видів адміністративних процедур, що реалізуються в роботі Державної податкової служби України є реєстраційні. За змістом дані процедури схожі із дозвільними, однак, ряд особливостей виокремлює їх з великого маси адміністративних важелів доступних до використання в процесі виконання ДПС своїх завдань.

Ступінь розробленості. На сьогоднішній день питанню реєстраційних процедур в діяльності Державної податкової служби України належної наукової уваги приділено не було. Проте, ряд вчених присвячували свої розробки виділенню загальних особливостей та сутності реєстраційних процедур у роботі державного апарату, а саме: К.К. Арсенєв, Е.Е. Петрушевський, О.О. Сосновик, Ю.М. Козлов, А.І. Рябко, І.М. Лазарєв, Д.М. Бахрах, О.В. Кузьменко, О.Г. Юшкевич, О.М. Добров, М.П. Гурковський, Т.О. Коломєць, А.І. Сапожников, В.В. Галунько, П.В. Діхтієвський, С.Г. Стеценко та інші. Напрацювання останніх сформували доктринальну основу наукового дослідження проведеного у даній статті.

Метою статті є окреслення змісту реєстраційних процедур у діяльності Державної податкової служби України.

Вклад основного матеріалу. Специфіка реєстраційних процедур у великій частині криється в змісті слова «реєстрація», що є основою сутності категорії. Існує багато визначень терміну «реєстрація» у довідниковій літературі. Коріння даного слова сягають польської та латинської мов, а саме схожих між собою слів: «rejestr» від польської, або від латинського «registum» – внесене, записане [1, с. 460]. Відповідно до численних словників зазначене поняття містить в собі наступний зміст: внесення в список, в книгу; складання переліку, опису; запис фактів чи явищ з метою обліку, надання факту законності [2, с. 422; 3, с. 104]. Тобто, реєстрація – це обліково-засвідчувальна ді-

яльність інформаційного характеру, метою якої є закріплення певних фактів у встановленій формі.

Деяке іншого значення реєстрація набуває у сучасній науці адміністративного права де вона займає жорстку позицію однієї з центральних проблематик з приводу якої постійно виникає полеміка. При цьому в зазначеній галузі юридичної реальності категорія реєстрації доволі часто суміжно використовується у такій складній понятійній конструкції, як реєстраційна процедура. Наприклад, Ю.М. Козлов вважає, що реєстрація або ж реєстраційна процедура – це акт офіційного визнання законності відповідних дій та правових актів [3, с. 402-403].

А.І. Рябко визначає реєстрацію як контрольно-правовий засіб, за допомогою якого підконтрольний суб'єкт, який виконав усі приписи закону щодо виконання дій, оформлення документів, сплати мит, повинен бути зареєстрований, а орган, що реєструє, не вправі йому відмовити. Реєстрація, тобто внесення до спеціальних списків, реєстрів, реєстрів, кадастрів різних фактів, що мають юридичне значення, матеріальних об'єктів, нерухомості, юридичних актів, підприємств проводиться головним чином з метою обліку [4, с. 104].

І.М. Лазарєв зазначає, що реєстрація є одним із видів адміністративних процедур, що проводяться органами виконавчої влади щодо громадян та їх організацій. Реєстраційні адміністративні процедури передбачають діяльність органів виконавчої влади, урегульовану адміністративно-процесуальними нормами, під час якої вирішуються питання щодо офіційного визнання законності існування певних матеріальних об'єктів і юридичних фактів [5, с. 17].

Д.М. Бахрах вважає, що реєстрація полягає у перевірці законності фактів, їхньому офіційному визнанні й подальшому обліку. Її здійснення покладено на уповноважені державні органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування [6, с. 377; 7, с. 18–19].

О.В. Кузьменко наводить наступне визначення терміну «реєстраційна процедура», а саме: «Юридична процедура, що передбачає низку заходів, у результаті яких здійснюється документальне підтвердження правового статусу суб'єкта або наділення новими правовими ознаками об'єкта» [8].

О.Г. Юшкевич вважає, що реєстраційна процедура це діяльність публічної адміністрації щодо

розгляду і вирішення у встановленому порядку індивідуально-конкретних справ в сфері державної реєстрації шляхом внесення відомостей про об'єкти реєстрації у відповідний реєстр з метою встановлення юридично значущих фактів і прав суб'єктів реєстраційних правовідносин та винесення за результатами індивідуального акту в межах нормативно врегульованої процедури [9, с. 13].

О.М. Добров визначає реєстраційну процедуру, як підзаконну, виконавчо-розпорядчу діяльність спеціально уповноважених підрозділів із здійснення реєстрації громадян, які реалізують свої права на свободу пересування, вибору місця перебування і проживання, окремих матеріальних об'єктів, що є джерелами підвищеної небезпеки, носіїв інформації, необхідних для ідентифікації особи, а також контролю за дотриманням правил реєстрації з метою забезпечення безпеки особи, суспільства і держави [7, с. 166].

Слід навести досить змістовну та логічну в окремих аспектах думку А.І. Каплунова, який у своїх наукових працях розглядав зміст реєстрації державного характеру. Вчений відмічав, що державна реєстрація актів, документів, прав, об'єктів широко застосовується в різних сферах діяльності суспільства і держави (економічної, соціальної та адміністративно-політичної). Вченим реєстрація розглядається як один з методів державного управління, в законодавстві як складова частина функції державних органів виконавчої влади по контролю і нагляду. У переважній більшості випадків реєстрація має обов'язковий характер для фізичних і юридичних осіб, і є умовою визнання їх діяльності правомірною (легальною). Разом з тим реєстрація дозволяє шляхом перевірки законності певних фактів, дій, виникнення і припинення прав і обов'язків конкретних суб'єктів забезпечити захист інтересів суспільства і держави, а також забезпечити визнання, можливість реалізації та захисту прав громадян їх об'єднань та організацій. Процесуальною формою здійснення державної реєстрації є реєстраційне виробництво, метою якого є визнання, охорона і забезпечення захисту особистих немайнових і майнових прав фізичних та юридичних осіб [10].

Тож, реєстраційна діяльність є важливою та досить об'ємною частиною роботи органів публічної адміністрації, а також поліаспектною проблемою у науковій площині. Своєї черги, реєстраційні процедури є формою вираження такої діяльності та в узагальненому вигляді являються собою нормативно-визначену, упорядковану сукупність оцінювальних, засвідчувально-облікових дій, направлених на підтвердження певних юридично значимих фактів та закріплення їх у законодавчо визначеній формі (реєстрі, списку, обліку тощо). За своєю сутністю ці процедури згідні дозвільним, але при цьому мають принципово іншу вну-

трішню суть. Адже головною метою реєстрації є саме посвідчення певного факту, його юридично значиме «нотування», в той час як дозвільна діяльність – це акт надання індивідуального права. В деяких випадках ці два різновиди процедур можуть використовуватись органами публічної адміністрації суміжно, як важелі впливу на суспільні відносини за конкретним напрямом.

Зокрема, проектуючи досягнуті результати дослідження на сферу діяльності Державної податкової служби України, варто відмітити, що в роботі даного органу наявна ситуація тісного співвідношення дозвільних та реєстраційних процедур, на що варто звернути окрему увагу.

Так, наприклад, дозвільна діяльність ДПС із надання ліцензій на заняття виробництвом та торгівлю спиртотримками продуктами, тютюновими виробами та пальним пов'язана із численними реєстраційними процедурами направленими на засвідчення інформації про суб'єктів господарювання у державних реєстрах, як то:

- Єдиному державному реєстрі виробників спирту етилового, коньячного і плодового та зернового дистилляту, спирту етилового ректифікованого виноградного, спирту етилового ректифікованого плодового, дистилляту виноградного спиртового, спирту-сирцю плодового, біоетанолу, алкогольних напоїв та тютюнових виробів;

- Єдиному державному реєстрі обладнання для промислового виробництва сигарет та цигарок;

- Єдиному державному реєстрі суб'єктів господарювання, які отримали ліцензії на право виробництва, зберігання, оптової та роздрібною торгівлі пальним, та місць виробництва, зберігання, оптової та роздрібною торгівлі пальним [11].

Безпосередньо пов'язані із дозвільними, також реєстраційні процедури направлені на закріплення інформації у Єдиному державному реєстрі місць зберігання. Його ведення та процес роботи з ним регламентовані Наказом Державної податкової адміністрації України «Про затвердження Порядку ведення Єдиного державного реєстру місць зберігання та форми довідки про внесення місця зберігання до Єдиного державного реєстру» від 28.05.2002 № 251. Так, Єдиний державний реєстр місць зберігання – це перелік місць, що використовуються для зберігання спирту, та приміщень, що використовуються для зберігання алкогольних напоїв та тютюнових виробів, який містить відомості про місцезнаходження місць зберігання та відомості про заявників. До Єдиного реєстру вносяться: відомості про заявника; відомості про місце зберігання; дата включення місця зберігання до Єдиного реєстру; серія, номер та дата видачі довідки про внесення місця зберігання до Єдиного реєстру; підстави та дата виключення місця зберігання з Єдиного реєстру. За фактом реєстрації у вказаному Реєстрі Державна податко-

ва служба України видає спеціальну довідку, що є документом суворої звітності [12].

Ряд адміністративних процедур реєстраційної спрямованості передбачено нормами Наказу Міністерства фінансів України «Про затвердження Положення про реєстрацію платників податку на додану вартість» від 14.11.2014 № 1130. Здійснення реєстраційних процедур відповідно до вказаного документу передбачає внесення відомостей у спеціальний реєстр – автоматизований банк даних, створений для забезпечення:

- реєстрації та єдиного обліку платників ПДВ;
- єдиних принципів ідентифікації платників ПДВ;
- контролю за справлянням податку на додану вартість;
- організації суцільного й вибіркового аналізу [13].

Окрему часту реєстраційних процедур в діяльності Державної податкової служби України направлено на внесення відомостей до Державного реєстру фізичних осіб – платників податків. Порядок роботи із останнім регламентовано Наказом Міністерства Фінансів України «Про затвердження Положення про реєстрацію фізичних осіб у Державному реєстрі фізичних осіб – платників податків» від 29.09.2017 №822. Так, зазначений Реєстр створений для забезпечення єдиного державного обліку фізичних осіб, які зобов'язані сплачувати податки, збори у порядку та на умовах, що визначаються Податковим кодексом України та іншими нормативно-правовими актами України, з метою створення умов для здійснення контролюючими органами контролю за правильністю нарахування, своєчасністю і повнотою сплати податків, нарахованих фінансових санкцій, дотриманням податкового та іншого законодавства, контроль за дотриманням якого покладено на контролюючі органи [14]. Державний реєстр формується на основі Державного реєстру фізичних осіб – платників податків та інших обов'язкових платежів. Складовою частиною Державного реєстру є окремий реєстр Державного реєстру, до якого вноситься інформація про фізичних осіб – громадян України, які через свої релігійні переконання відмовляються від прийняття реєстраційного номера облікової картки платника податків та повідомили про це відповідний контролюючий орган і мають відмітку в паспорті про право здійснювати будь-які платежі за серією та/або номером паспорта. До Державного реєстру вноситься інформація про осіб, які є громадянами України; іноземцями та особами без громадянства, які постійно проживають в Украї-

ні; іноземцями та особами без громадянства, які не мають постійного місця проживання в Україні, але відповідно до законодавства зобов'язані сплачувати податки в Україні або є засновниками юридичних осіб, створених на території України [14].

Окрему групу реєстраційних процедур складають сукупність адміністративних дій, наплавлених на засвідчення даних шляхом внесення їх до Єдиного банку даних про платників податків – юридичних осіб. Так, юридичні особи, як платники податків підлягають реєстрації у контролюючих органах за своїм місцезнаходженням, місцезнаходженням відокремлених підрозділів юридичних осіб, а також за місцем розташування (реєстрації) їх підрозділів, рухомого та нерухомого майна, об'єктів оподаткування або об'єктів, які пов'язані з оподаткуванням або через які провадиться діяльність (неосновне місце обліку). При цьому, взяття на облік платників податків контролюючими органами здійснюється за принципом організаційної єдності реєстраційних процедур, що проводяться державними реєстраторами, та процедур узяття на облік платників податків, що забезпечуються контролюючими органами. Обмін відомостями (запитами) про здійснення дій з державної реєстрації та взяття на облік (зняття з обліку) юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців здійснюється у порядку інформаційної взаємодії між Єдиним державним реєстром та інформаційними системами Центрального контролюючого органу [15].

Висновки. Тож, в діяльності Державної податкової служби України реєстраційні процедури займають важливий масив роботи даного органу, що підтверджується відомчою нормативною базою та повноваженнями покладеними сьогодні на ДПС. Зазначений вид процедур тісно пов'язаний із дозвільною роботою податкових органів. Так, аналізом нормативних положень визначено, що значна частина реєстраційних процедур передувє проведенню окремих дозвільних операцій. В інших випадках, реєстрація в роботі досліджуваного органу – це юридичний акт закріплення певних відомостей у спеціальних державних реєстрах. Таким чином, весь масив представленої вище інформації дає підстави стверджувати, що реєстраційні процедури в діяльності Державної податкової служби України – це нормативно-визначені, упорядковані, послідовні дії уповноважених підрозділів ДПС із обробки, перевірки інформації та її подальшого внесення у спеціальні державні реєстри, надання таким чином останній юридичного значення.

Література

1. Фасмер М. Этимологический словарь русского языка: в 4 т. М.: Прогресс, 1987. Т. 3. 832 с.
2. Словарь иностранных слов / А. Я. Абрамович, Г. А. Афанасьева, Г. П. Барсанов и др.; под ред. А. Г. Спиркина, И. А. Акчурина, Р. С. Карпинской. 12-е изд., стереотип. М.: Русский язык, 1985. 608 с.
3. Качура О.А. Поняття, сутність державного регулювання та нагляду в сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму. *Вісник НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право.* 2014. Випуск 1(21). С. 101–107.
4. Рябо А.И. Социальный контроль и его правовые формы (вопросы теории): монография. Ростов-наДону: РЮИ МВД России, 1999. 352 с.
5. Лазарев И.М. Административные процедуры в сфере взаимоотношений граждан и их организаций с органами исполнительной власти в Российской Федерации. М., 2002. С. 17.
6. Бахрах Д.Н. Административное право России: учебник для вузов. М., 2000. 623 с.
7. Гурковський М. П. Реєстраційна діяльність публічної адміністрації: організаційно-правовий аспект: монографія. Львів: ЛьвДУВС, 2012. 204 с.
8. Кузьменко О.В. Курс адміністративного процесу. 2012. 208 с.
9. Юшкевич О.Г. Проведення в справах про державну реєстрацію фізичних осіб-підприємців: автореферат. Харків: Харківський національний університет внутрішніх справ, 2007. 18 с.
10. Каплунов А.И. Административно-процессуальное право: учебник. СПб.: Р-ЮПИ, 2017. 376 с.
11. Про державне регулювання виробництва і обігу спирту етилового, коньячного і плодового, алкогольних напоїв, тютюнових виробів та пального: закон від 19.12.1995 №481/95-ВР. *Відомості Верховної Ради України.* 1995. № 46. Ст. 345.
12. Про затвердження Порядку ведення Єдиного державного реєстру місць зберігання та форми довідки про внесення місця зберігання до Єдиного державного реєстру: наказ, порядок від 28.05.2002 № 251. *Офіційний вісник України.* 2002. № 33. Ст. 1550.
13. Про затвердження Положення про реєстрацію платників податку на додану вартість: наказ від 14.11.2014 № 1130. *Офіційний вісник України.* 2014. № 91. Ст. 617.
14. Про затвердження Положення про реєстрацію фізичних осіб у Державному реєстрі фізичних

осіб – платників податків: наказ від 29.09.2017 № 822. *Офіційний вісник України.* 2017. № 91. Ст. 2771.

15. Про затвердження Порядку обліку платників податків і зборів: наказ, порядок, форма, довідка від 09.12.2011 № 1588. *Офіційний вісник України.* 2012. № 1. Ст. 870.

Анотація

Крылов Д. В. Реєстраційні процедури у діяльності Державної податкової служби України. – Стаття.

У статті, на основі аналізу наукових поглядів вчених та норм чинного законодавства України, визначається зміст терміну «реєстраційна процедура». Шляхом дослідження численних теоретичних джерел дається власне визначення поняття реєстраційних процедур в діяльності Державної податкової служби України, а також розкриваються конкретні приклади останніх.

Ключові слова: реєстрація, реєстраційна процедура, Державна податкова служба України.

Аннотация

Крылов Д. В. Регистрационные процедуры в деятельности Государственной налоговой службы Украины. – Статья.

В статье, на основе анализа научных взглядов ученых и норм действующего законодательства Украины, определяется содержание термина «регистрационная процедура». Путем исследования многочисленных теоретических источников дается собственное определение понятия регистрационных процедур в деятельности Государственной налоговой службы Украины, а также раскрываются конкретные примеры последних.

Ключевые слова: регистрация, регистрационная процедура, Государственная налоговая служба Украины.

Summary

Krylov D. V. Registration procedures in the activity of the State Tax Service of Ukraine. – Article.

The meaning of the term "registration procedure" is defined. By researching numerous theoretical sources, the concept of registration procedures in the activity of the State Tax Service of Ukraine is defined, as well as specific examples of the latter are revealed.

Key words: registration, registration procedure, State Tax Service of Ukraine.